

VASÁRNAPI KRÓNIKA

IRJA MÁRAISÁNDOR

Szindbád

Hat éve, hogy meghalt Szindbád, a hajós, író és uriember s az írók nem tudják elfeledni. Másokat, híresebbeket, kényesebbeket, már elfeledtek; de Szindbád halála évfordulóján még mindig kiütköznek a lapokban a zsenge emlékezések, mint sirján a tavaszi fű. Hat éve alszik Szindbád, polgári nevén Krudy Gyula, a kerepesi temetőben, a diszsihely mélyében, mely egyetlen ingatlana volt e földön s azt is csak azért nem adta el idejében, mert a város urai, okos óvatossággal, vonatkoztak az irodalom kövidékei barangoló uriember számára még idejében kiutalni ezt a nemzeti járandóságot, a szellem rongyos vitézeinek ezt a szerény vitézi telkét. Hat éve halt meg, jól emlékezem a napra, rekkenő május volt, mikor szállt a hír az irodalom berkeiben, az obudai és tabáni korcsmák világában, a zsokek és állástalan főpincérek, a költők és vendéglősök között, hogy a város végében, a Templom-utcai földszintes házacska utcai szobájában örökre lehunyt a mosbarna, langyosfényű szemét Szindbád.

Különösen hatott ez a halálhír. Krudy nem volt népszerű író. A közönség megismerte s elfogadta, immel-ámmal, mintegy jóarcot csinált a rossz tréfához. A kiadók fanyalgó udvariassággal adták ki írásait: Krudy soha nem volt „üzlet”. A lapokban helyet szorítottak az ő hasábjainak is — oly mindegy volt, Ferenc Józsefről ír-e, vagy Poldiról, a tabáni Mélypince korcsmárosáról, vagy a módról, ahogy Podolinban, vagy a Keleti-pályaudvar környékén egy sváb korcsmáros pincéjében savanyítják a káposztát! — de inkább csak kegyeletből, udvariasságból. Kissé félték tőle a kiadók és szerkesztők, kissé lenézték, kissé holdkórosnak és divatjamultnak tartották, kissé unták már, a vége felé, hogy még mindig itt van s időnként pénzt kell adni neki s kissé viczorogva hátráltak előle, mint a kutya a mestere elől, mert tudták, hogy ez a hallgatag, magas, szomorú ember valamilyen csodálatos kincs birtokában van, ő az egyetlen, aki tud még valamit a régi Magyarországról, amely volt még és oly kevésbé volt máris, mintha díszlet és színhely lenne csak Szindbád álombeli utazásaihoz... Félték tőle, nem szerették, eltűrték s kelletlenül megbecsülték, mert kivesző öslény volt, nagyon ritka és tűneményszerű: magyar volt, uriember volt és író volt.

Krudy járt e világban még hat év előtt is, kissé oldalt hajtott, őszi fejjel, járt a nagy magyarok, a kitünőbb magyarok és a legkitünőbb magyarok között, járt a hivatásos zsenik és őstehetségek, járt a nyugaton csiszolt, Kelet és Nyugat között borongó magyar urbánusok s járt a főpincérek, vendéglősök, kucsmaberek, virájarusnók, kritikuskok, színházi okosok, löversenyszakértők, politikai kerítők között, járt, ártatlan és szomorú arccal, mintha kettőt sem tudna számolni, hallgatott s mikor láttam, mindig megdobbant a szívem, mintha ő lenne az utolsó magyar egy másfajta, csodálatos és elpusztult Magyarországból, mintha ez a hallgatag ember fejezné be a maga módján a honfoglalás egyik utolsó fejezetét... Ami utána következett, már a másik világ volt, az „új ezredév”. Krudy soha nem beszélt arról, hogy ő magyar s még sokkal kevésbé beszélt arról, hogy ő ilyen vagy olyan magyar: nem volt „dacos” magyar, nem volt „ujarcu” magyar: úgy volt magyar, olyan hallgatagon, következetesen, méltósággal és szomorúsággal, mint a pásztorok a Hortobágyon, vagy a jegegyék a nyírségi országutak mentén.

Szindbád volt, hajós és író s mikor meghalt, sok különös ember fröccsöt rendelt emlékének tiszteletére e különös városban, ahol nem tudják egészen pontosan a költők rangját s öreg terepárosi szobakiadó-asszonyok, a reggeli zsurnállal kezükben, fejcsóválva gondolták: „Nun ist er tot, der be-soffene Petőfi!...” Fiakkeresek, akik eladták már a lovat, a gumirádlit és a cájgót s kiváltották a motoros rendszámot, átszóltak egymásnak a kormány mellől, a standokon, szakszerű tisztelettel, a déli lappal kezükben: „Szindbád ur meghalt.” De az irodalom gyászolt. Az írók halottja volt, ahogy az írók írója volt. Halála előtti esztendőben az egyik pesti napilap nyomdája ijedten ment fel a szerkesz-

tőhöz, kezében a karácsonyi szám részére írt Szindbád-elbeszélés nedves kefelevonatóval s zavartan mondta: „Szerkesztő ur, nem tévedés ez?... A novella több mint egy kolumna s nem történik benne semmi, csak éppen megesszik a hős egy halat...” A közönség belenyugodott, hogy van ilyen is Magyarországon. Ő volt az utolsó író, kinek személyiségéről még legendák keringtek az országban. Kortársak és szemtanúk tudni vélték, hogy egyszer, együltőhelyében, a régi „Avar”-ban megivott három nap alatt száz fröccsöt, mások látták, amint csendesén ült pletykalapok szerkesztőségi előszobáiban, várva sorát, hallgatva, dünynyögve, mosolyogva, oly gögösen és alázatosan, oly megközelíthetetlenül és vándorcigányosan, ahogy senki nem tud már föllépni e világban s olyan mozdulattal veszi át az utalványt a segédszerkesztőtől, mintha éppen kártyalapot adna le a Nemzeti Kaszinóban. A varázs volt személye körül s a

nagy író titka éppen az, hogy e személyes varázs azonosul írásainak varázsával: cselekedetben és szóban, írásban és magatartásban mindig ugyanaz a rejtélyes összhang szólal meg. De ez a varázs csak bizonyos külső, klimatikus feltételek mellett áll össze jelen-ségnek, mint a fény tűneményei. Krudy, a zsenik ösztönével, pontosan abban a pillanatban halt meg, amikor ki-múlt körülötte a világ, melyet szeretett, melyet szívében őrzött és dédelgetett s melyhez tartozott.